

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

DOI 10.31558/2519-2949.2025.3.8

УДК 321.01:342.228

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

Голденштейн К. О., Політико-правовий коледж «АЛСКО», м. Київ

СИМВОЛІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У пропонованій статті здійснено систематизацію досвіду Європейського Союзу, пов'язаного зі стратегічним та процедурним символічним супроводженням політичного розвитку. Розглянуто офіційні й неофіційні, вербальні і невербальні символи Європейського Союзу: День Європи, гасло Європейського Союзу, Європейський прапор, Гімн Європи, паспорт громадянина Європейського Союзу, євро, міф про викрадення Європи, Лісабонський договір, Маніфест перебудови Європи. Осмислено вплив політичних символів на зміни в стандартизації і світосприйнятті представників держав-членів Європейського Союзу. Висвітлено протокольну практику використання європейської символіки. Виявлено ролі символічної складової у процесі формування європейської ідентичності. З'ясовано, що символи Європейського Союзу реалізуються на практиці у різних контекстах – політичному, соціальному, культурному, сакральному, іміджевому, процедурному, лексико-семантичному та ін. Доведено, що символічна реальність є важливим об'єктом політологічного дослідження, оскільки вона здатна образно, знаково відображати прагнення електорату, політичну стратегію держави, загальнолюдські цінності, формувати морально-духовну основу певної спільноти. Стверджується, що для України в умовах її динамічного руху в напрямі Європейського Союзу означений досвід стає визначальним, оскільки використання символічних ресурсів у внутрішній і зовнішній політиці на сьогодні вважається важливою ознакою розвиненості, комунікативної спроможності, відкритості та демократичного спрямування держави. Важливим напрямом подальшого дослідження символічної реальності є систематизація європейського досвіду забезпечення символічної політики. Використання європейських символів є частиною стратегічного поступу Європи, що означає зміцнення ідеї і цінності європейської єдності у свідомості народів, що населяють континент.

Ключові слова: символічна реальність, політичні символи, досвід Європейського Союзу, вербальні й невербальні символи, Лісабонський договір, європейська ідентичність.

Постановка проблеми. В сучасних умовах, коли домінантою людської життєдіяльності стають інформаційно-комунікаційні відносини, надзвичайно важливу роль відіграють символи. Відповідно використання політичної символіки як активного різновиду комунікації розглядається як необхідна складова забезпечення успіху. Політична символіка є одним із чинників модернізації, умовою політичної консолідації соціуму. За її допомогою формується довіра громадян до влади. Ефективно здійснювана політика в цьому напрямі слугує засобом зворотного зв'язку влади з населенням, впливає на процеси його мобілізації, політичної участі; дозволяє втілювати програми соціальних перетворень та територіального розвитку; виступає перевіреним засобом легітимації влади. Розвиток демократії потребує вироблення цілеспрямованої політики щодо використання політичної символіки, оскільки вона наділена здатністю впливати на соціокультурні цінності, соціальні норми та пов'язані з ними орієнтації громадян, зразки необхідної поведінки.

В умовах зростаючої символізації політики, що є однією з характерних ознак початку ХХІ століття, важливим напрямом політичних досліджень є вивчення європейського досвіду використання політичної символіки. Символи використовуються адміністрацією ЄС як засіб зміцнення цілісності інтегративного утворення, пошуку привабливих в емоційному плані носіїв загальноєвропейського відчуття різних народів. У цьому розумінні той чи інший європейський символ «виступає і як образ

союзу, і як засіб його формування» [1, р. 3]. Зважаючи на те, що ЄС є першою в світі спробою формування на демократичній основі наднаціонального політичного утворення, пошук символічної основи, необхідної для його консолідації, триває. У найбільш загальному плані він стосується подолання суперечностей минулого, знаходження сенсів сучасного буття, узгодження ціннісних детермінант майбутнього співіснування.

Ступінь наукової розробки проблеми. Проблеми, пов'язані з символічно-політичним досвідом ЄС знайшли відображення в дослідженнях таких західних вчених, як К. Гірц, М. Готтдієнер, Ж. Дюбуа, А. Коен, І. Люкас, Б. Розамонд, Д. Сіджанскі, В. Тернер, М. Фрай, П. ван Хам, Р. Шольц. Серед українських дослідників можна виділити таких науковців, як Є. Афонін, Ю. Борко, К. Волинець, Н. Гончарук, В. Горбатенко, Н. Лебідь, А. Мартинов, Н. Пелагеша, І. Сікорська, Є. Тихомирова.

Метою даного дослідження є систематизація досвіду Європейського Союзу, пов'язаного зі стратегічним та процедурним символічним супроводженням політичного розвитку. До основних завдань віднесені: розгляд офіційних і неофіційних, вербальних і невербальних символів Європейського Союзу; осмислення впливу політичних символів на зміни в стандартизації і світосприйнятті представників держав-членів ЄС; висвітлення протокольної практики використання європейської символіки; виявлення ролі символічної складової у процесі формування європейської ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Символи ЄС розглядаються й реалізуються на практиці у різних контекстах – політичному, соціальному, культурному, сакральному, іміджевому, процедурному, лексико-семантичному та ін. До європейських символів належить різного роду атрибутика (знаки, символи, кольори), що репрезентує Європу як єдине ціле або Європейський Союз як інтегративне утворення. Основними офіційними й неофіційними, вербальними й невербальними європейськими символами є наступні.

День Європи. Офіційне свято, яке відзначається щороку 09 травня в день заснування Європейського Союзу в усіх його країнах. Засноване 1985 року. Ідею створення особливого дня для всієї Європи запропонував 09 травня 1950 року Роберт Шуман, який переконливо зазначав про необхідність надання європейському існуванню духовного змісту (« нової душі»). Тому це свято відоме ще й як «День Декларації Шумана».

Проведення цього свята покликане утверджувати роль Ради Європи у захисті прав людини, парламентської демократії, законності. Усі країни-члени ЄС урочисто відзначають День Європи підняттям прапорів та організацією різноманітних заходів. Деякі країни встановили цей день як національне свято (Люксембург, Косово). У Румунії він збігається з Днем незалежності. У Брюсселі інституції ЄС в День Європи проводять день відкритих дверей, а працівники отримують вихідний.

Гасло Європейського Союзу. Офіційним гаслом (девизом) Європейського Союзу є «Єдність у багатоманітності» (лат. *In varietate concordia*). Використовується з 2000 року як символ єднання у співпраці заради миру й добробуту. Гасло ЄС, згідно рішення Європейського парламенту, має бути присутнім на всіх парламентських документах.

Європейський прапор. Вагомий офіційний символ, що становить собою яскраво-синє полотнище із зображенням у його центрі круга з 12 золотих зірок. «В різних традиціях число 12 є символічним числом й означає абсолютну досконалість. Це також і кількість місяців у році, і кількість цифр на циферблаті годинника. Коло є ще й символом єдності, повноти» [2, с. 38]. У християнському розумінні 12 зірок прапора розглядаються як зоряний німб Діви Марії, описаний у Новому Заповіті. Європейський прапор був схвалений Комітетом міністрів Ради Європи в 1955 році та затверджений у 1985 році Європейською радою в якості символу Європейського співтовариства. Тепер його можна побачити не лише під час офіційних заходів, а й на всіх публічних будівлях, на номерних знаках власників машин громадян ЄС.

Гімн Європи. Урочистий твір під назвою «Ода до радості», музика якого створена на основі «Дев'ятої симфонії» Людвіга ван Бетховена на вірш Фрідріха Шіллера. Затверджений як офіційний гімн Радою Європи в 1972 році, з 1985 року є також гімном ЄС. Всесвітньо відомий диригент Герберт фон Кароян є автором трьох інструментальних аранжувань гімну – для фортепіано, духових інструментів і симфонічного оркестру. «Ода до радості» виражає цінності свободи, миру та солідарності, а також є важливою політико-ритуальною складовою діяльності й легітимації ЄС. Виконання гімну зазвичай надає особливої ваги очікуваним та прийнятим політичним рішенням керівництва ЄС.

Паспорт громадянина ЄС. Документ, який засвідчує особу громадянина чи громадянки країни, що входить до Європейського Союзу. Має стандартний бордовий колір. На обкладинці містить золотистий герб певної країни та напис «Європейський Союз». Громадянство ЄС визначається наявністю

громадянства однієї з його держав-членів. Воно покликане доповнювати національне громадянство новим змістом і правами.

Початок поступового прийняття концепції союзного громадянства було покладено рішенням Європейської ради, що зібралася у Фонтенбло в 1984 році. Маастрихтським договором 1992 р. главу про громадянство Союзу було включено в текст Договору про Європейське Співтовариство (ст. 17 – 22). Згідно чинних положень установчих договорів про громадянство ЄС, громадяни користуються всіма основоположними правами, що стосуються вільного пересування, виборності, юридичного захисту, працевлаштування, надання різноманітних послуг та ін. Права громадян ЄС були уточнені й доповнені Хартією основних прав ЄС 2000 р. та Лісабонським договором 2007 р. Згідно останнього, громадяни ЄС отримали закріплення норми про реалізацію нового права – «громадянської ініціативи», що дозволяє участь у законопроектній діяльності.

Євро. Грошова одиниця, що є офіційною валютою держав Європейського Союзу. Євро став символом єднання європейців, оскільки ця грошова одиниця замінила національні валюти країн-членів ЄС. У готівковому обігу з 01 січня 2002 року.

Усі євробанкноти єдині, їх випускає виключно Європейський Центральний Банк. Основним сюжетом їхніх зображень є архітектурні стилі різних історичних періодів європейських держав. Карбування монет покладено на національні банки окремих країн ЄС. Усі з них є законним платіжним засобом у країнах, що належать до «зони євро». Причому ЄС надав право країнам, що входять до нього, чеканити на монетах власні національні символи. На сьогодні їх достатньо велика кількість і досить широке розмаїття. Серед цього сонму символів, зокрема, викарбувані: Папа Іоанн Павло Другий (Ватикан); першодрукар Примож Трубар (Словенія); імператор-філософ Марк Аврелій (Італія); віденський виставковий зал Сецесіон (Австрія); берлінські Бранденбурзькі ворота (Німеччина); шестикінецьний візантійський хрест, доставлений Кирилом та Мефодієм (Словаччина); давньогрецьке торговельне судно (Кіпр); сова як символ мудрості давньої цивілізації (Греція); ягода моршкита як характерна ознака своєрідного багатства природи (Фінляндія) та ін. Цим самим євро символізує органічне поєднання наднаціонального і національно-специфічного чинників. Особливу популярність у ЗМІ здобула п'ятнадцятиметрова копія знаку євро, встановлена перед Європейським Центральним Банком у місті Франкфурт-на-Майні.

Європейська валюта має великий вплив і поза межами європейського простору, конкуруючи останнім часом із беззаперечним впливом американського долара. Оцінюючи функціонально-символічне значення євро, Н. Пелагеша зазначає, що цей платіжний засіб у довгостроковій перспективі «символізуватиме економічну стабільність та незалежність ЄС, самоповагу громадян Євросоюзу, цілісність, спадкоємність та ефективність цього наддержавного утворення», а також «виконуватиме надзвичайно важливу для формування ідентичності функцію відмінності, оскільки є прив'язаною до чітко визначеної географічної зони» [3, с. 84].

Міф про викрадення Європи. Надзвичайно популярна історія, що є невід'ємною частиною європейської символіки. До цього сюжету зверталися багато митців, зокрема Тіціан, Густав Моро. Скульптури з цим міфологічним сюжетом прикрашають деякі установи Європейського Союзу. Звернення до міфології характерне й для кожної окремої європейської спільноти. Загальноєвропейський міфологічний конструкт слугує зразком для відродження ролі регіональних символів і міфів у соціально-культурній сфері окремих країн. В умовах краху комунізму й появи на карті Європи нових незалежних держав особливої популярності набули міфи та історичні наративи, що стосуються національного відродження.

Лісабонський договір. Акт об'єднаної Європи, спрямований на подолання конституційної кризи, вдосконалення правової й інституційної бази для подальшого об'єднання Європейського Союзу, утвердження ролі та позицій ЄС у світі, посилення демократичних начал в інтеграційному утворенні. Ухвалений на саміті Європейської народної партії в Лісабоні 18 – 19 жовтня 2007 року. Набув чинності в 2009 році. Офіційна назва – Лісабонська угода про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти. В умовах провалу прийняття Конституції ЄС Лісабонський договір практично виконує її функції.

Історичне значення цього нормативно-правового акта є беззаперечним. Закладені в ньому зміни щодо функціонування ЄС передбачають: 1) оновлення механізму розподілу повноважень та ухвалення рішень на інституційному рівні, зокрема, чітке розмежування виключної компетенції ЄС, спільної і допоміжної компетенцій як чинника удосконалення системи розподілу повноважень між центральними та національними органами влади; 2) наповнення діяльності ЄС ціннісно-моральним сенсом, що

включає плюралізм думок, відсутність дискримінації, толерантність, солідарність, рівність статей, справедливе правосуддя; 3) встановлення виключень і уточнень для окремих країн (Чеська Республіка, Велика Британія) щодо їхньої взаємодії з ЄС; 4) затвердження принципу єдиної правосуб'єктності (надання ЄС статусу юридичної особи); 5) запровадження права держави-члена на вихід зі складу ЄС (цим правом, зокрема, вже скористалась Велика Британія).

Поряд з історичною роллю означених (конституційний по своїй суті) договір має важливе символічно-функціональне значення, що, на думку К. Волинець, полягає в наступному: «Лісабонський договір визначає цілі та цінності ЄС: забезпечувати людям простір свободи, безпеки та правосуддя без внутрішніх кордонів; працювати задля сталого розвитку Європи; сприяти соціальній справедливості та соціальному захисту; сприяти економічній, соціальній та територіальній згуртованості держав-членів ЄС; підтримувати та поширювати цінності ЄС; робити внесок у захист прав людини, зокрема прав дитини» [4, с. 40].

Маніфест перебудови Європи. Цей символічний акт було підписано й оприлюднено провідними європейськими інтелектуалами за ініціативою Ульріха Бека і Деніела Когана-Бендіта у 2012 році. Маніфест є одним із характерних прикладів безперервного продукування вербальних символів, що визначають турботу європейської громадськості про теперішнє і майбутнє об'єднаної Європи. Основна його теза проголошує: «Не питаєте, що Європа зробила для вас, питаєте, що ви робите для Європи, для її розбудови!» Йдеться про необхідність подолання наявних та можливих суперечностей у процесі консолідації європейського співтовариства. У цьому контексті автори зазначають: «Немає кращого шляху щодо відчуття життєрадісної Європи звичайними європейцями, як спільно втілювати власні ініціативи» [5].

Наявність атрибутів приналежності до європейської спільноти зумовила значне вдосконалення єдиних політичних, правових, економічних і культурних стандартів, які охоплюють не лише країни, що входять до ЄС, а й весь європейський континент загалом. А отже, на практиці утверджується основна політична ідея, пов'язана із запровадженням європейських символів – «поступова модифікація свідомості народів Європи щодо політичної спільноти, до якої вони належать» [6, р. 227].

Неодмінними складовими образу Європи є безпека, самобутність, демократія. Відповідно конструювання образу Європи «побудоване на використанні політичних та національних символів, котрі відтворюють головні ідеї, ідеали й цінності, що є базовими для об'єднання людей, які є представниками певної політичної групи або спільноти» [7, с. 237]. При цьому йдеться не лише про візуальні атрибути, а й про певні мовно-семантичні зміни у сприйнятті Європи як єдиного цілого. Так, досить популярними стають метафори «Дім Європа», «будівництво Європи», які підкреслюють багаторічний процес інтеграції, а також утверджують незворотність цього процесу. Політичний процес об'єднання і консолідації Європи підтверджує висновок вчених про зміни в структурі мови внаслідок зміни життя в певних його сферах та формування оновленої картини світу [8]. Під дією такого складного явища, яким є європейська інтеграція, трансформується загальноєвропейське лексико-семантичне поле, яке динамічно впливає на інновації в сучасному мовному середовищі європейських країн. Україна також поступово долучається до цього процесу.

Використанням європейської символіки опікується Протокольна служба Європейського парламенту, яка узгоджує підготовку й забезпечення візитів глав іноземних держав. Зокрема, останнім часом обов'язковим у протокольній практиці стало виконання на честь високих гостей національного гімну і дев'ятої симфонії Л. В. Бетховена, яка стала офіційним символом ЄС. Поряд із цим протоколом передбачені процедура вручення подарунків, надання можливостей акредитованим журналістам для висвітлення певної події, виступи гостей перед депутатами в залі для урочистостей. Протокольній службі Європейського парламенту підпорядковуються протокольні служби різних структур ЄС, глави яких узгоджують свої дії кожні півроку.

Європейський Союз надає важливе значення символічному супроводженню власних проєктів, що підтверджує, зокрема, Регламент ЄС № 1159/2000 «Інформування та пропаганда заходів, які будуть застосовані під час реалізації проєктів, що фінансуються Європейським фондом регіонального розвитку». Згідно Регламенту, брошури, листівки, буклети, інформаційні бюлетені мають супроводжуватись зображеннями символів ЄС. Рекомендації щодо візуалізації інформації сформульовані також у «Керівництві щодо комунікації і візуальної презентації зовнішніх проєктів ЄС» (2005). Детальний аналіз вимог ЄС щодо візуалізації інформації подає Є. Б. Тихомирова, яка на основі здійсненого дослідження робить важливий висновок: «Аналіз різних документів, що містять вимоги Європейського Союзу до вербальної й візуальної презентації його регіональної політики, свідчить про

логічність, послідовність і системність упровадження принципів прозорості та відкритості в діяльності ЄС у регіональних проєктах за допомогою різноманітних засобів комунікації з різними групами громадськості. Задіяні в практиці формування іміджу ЄС засоби його ідентифікації сприяють, на нашу думку, формуванню привабливого образу Союзу і його діяльності у внутрішніх та зовнішніх регіонах, а тому можуть використовуватись у практиці і міжнародних, і національних структур. Доречно використовувати досвід вербалізації та візуалізації іміджу в практиці ПР-діяльності українських політичних акторів» [9, с. 88].

Важливу роль у залученні символічної складової відіграє прагнення керівництва ЄС щодо формування європейської ідентичності як чинника об'єднання людей різних культур у єдину, цілісну спільноту. Щодо цього ще в 1984 році спеціально створений Комітет по інтеграції європейських народів на чолі з П'єтро Адоніно відзначив, що «символи відіграють ключову роль у підвищенні свідомості» і що існує нагальна потреба «зробити так, щоб європейський громадянин був ознайомлений з різними елементами, що становлять його європейську ідентичність, культурну єдність у всьому розмаїтті її вираження і історичних зв'язків, які поєднують народи Європи» [10, р. 100].

Сучасні соціокультурні процеси значною мірою актуалізували групову самоідентифікацію як відповідь на сучасні виклики і стратегію виживання в складних умовах. Особливо під впливом міграційних процесів з їх експансією на терени Європи ісламських норм і цінностей, постала вочевидь необхідність пошуку спільної наднаціональної ідентичності об'єднаної Європи. Наднаціональну ідентичність як політичне явище характеризують спільне громадянство, загальні державні символи, стандартизована правова й економічна культура; спільні цінності, такі як гуманізм, права людини, верховенство закону. Одним із характерних символів спільної ідентичності слугує електронний домен «EU», запущений 07 грудня 2005 р. у всесвітню павутину. Домен «EU» використовує в Інтернеті слоган «Ваша європейська ідентичність».

Заради справедливості, слід зазначити, що поряд з оптимістичними підходами щодо можливості конструювання наднаціональної ідентичності мають місце також підходи євроскептиків, які вважають пошук такого конструкту чистою утопією з огляду на різноманітність європейських орієнтацій, а також неможливість утворення на наднаціональному рівні цілісного соціального організму. Такі підходи, звичайно, мають право на існування, оскільки на них не можуть не впливати суперечливі процеси, пов'язані з розширенням ЄС, включенням до нього держав, цінності й ідентичність населення яких не завжди відповідають стилю життя й орієнтаціям громадян країн, що утворили основу об'єднаної європейської спільноти.

Європейську символіку дозволяється використовувати третім сторонам, якщо це не суперечить цілям і принципам Європейського Союзу або Ради Європи. Зокрема, європейські символи активно використовуються в Україні. З 2003 року на державному рівні відзначається День Європи. З 2013 року, коли було започатковано протестну акцію під назвою Євромайдан, що згодом переросла в Революцію Гідності, використання європейської символіки стало невід'ємним атрибутом наступних суспільно-політичних акцій та процесу європейської інтеграції України. Слід зважити й на те, що процеси конструювання національної ідентичності в Україні й пошук детермінант громадянсько-політичної ідентичності на теренах об'єднаної Європи відбуваються паралельно. На це, зокрема, звертає увагу В. Горбатенко, який щодо України зазначає: «В українському суспільстві спостерігається практично підкріплена реальними справами прихильність до таких цінностей, як незалежність, демократичний розвиток, раціональна діяльність в ім'я спільного блага, громадянськість, прагнення жити на своїй землі, під своїм прапором. Це якраз і є свідченням щирості та безальтернативності європейського вибору на рівні масової свідомості». Шанс України доєднатися до процесу створення унікальної колективної самосвідомості є значним. У цьому контексті вчений звертає увагу на те, що «...європейська ідентичність не є застиглою. Вона перебуває на стадії свого формування, утверджуючи нормативну та процедурну демократію і враховуючи прагнення нових членів, що поступово прибувають внаслідок розширення Європейського Союзу» [11, с. 323].

Висновки. Таким чином символічна реальність є важливим об'єктом політологічного дослідження, оскільки вона здатна образно, знаково відображати прагнення електорату, політичну стратегію держави, загальнолюдські цінності, формувати морально-духовну основу певної спільноти. Символіка спрощує й робить доступним зміст політичних програм, наукових підходів, відіграє важливу роль у політичному самовизначенні людей.

Важливим напрямом подальшого дослідження символічної реальності є систематизація європейського досвіду забезпечення символічної політики. Використання європейських символів є

частиною стратегічного поступу Європи, що означає зміцнення ідеї і цінності європейської єдності у свідомості народів, що населяють континент.

Для України в умовах її динамічного руху в напрямі Європейського Союзу означений досвід стає визначальним, оскільки використання символічних ресурсів у внутрішній і зовнішній політиці на сьогодні вважається важливою ознакою розвиненості, комунікативної спроможності, відкритості та демократичного спрямування держави.

Бібліографічний список:

1. Forest F. Symbolic dimensions of EU legitimization. *Media, culture and society*. № 31 (2), march, 2009. P 9–14.
2. Ковалів М. В., Тимчишин Т. М., Ніканорова О. В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.
3. Пелагеша Н. Україна у смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації: монографія. Київ: НІСД, 2008. 288 с.
4. Волинець К. В. Лісабонський договір та його основний зміст. *Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС?*: Науково-практична конференція: тези доп. Миколаїв, 02 грудня 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. С. 39–40.
5. Manifesto for re-building Europe / Daniel Cohn-Bendit, Ulrich Beck and others. Mode of access. URL: <http://habermas-rawls.blogspot.com/2012/05/manifesto-for-re-building-europe.html>.
6. Gottdiener M. Postmodern Semiotics. Material Culture and the Forms of Postmodern Life. Oxford, 1995. 272 p.
7. Лебідь Н. М. Конструювання образу Європи з використанням семіотизації медіакультури. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Том 32 (71). № 6. Ч. 3. С. 237–241.
8. Metaphor and metonymy at the crossroads: A cognitive perspective / Ed. by Antonio Barcelona. Berlin, New York, 2000. 356 p.
9. Тихомирова Є. Б. Вербальне та візуальне позиціонування зовнішніх проєктів Європейського Союзу. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 21. С. 83–89.
10. Cultural identity and archaeology: The construction of European communities / Ed. by C.S. Gamble, P. Graves-Brown, Sian Jones. L.: Routledge, 1996. 304 p.
11. Горбатенко В. П. Європейський вибір України в умовах російсько-української війни. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України*. Випуск 36. Київ, 2025. С. 319–331.

References:

1. Forest F. (2009). Symbolic dimensions of EU legitimization. *Media, culture and society*, 31 (2), march, 9–14.
2. Kovaliv M. V., Tymchyshyn T. M., Nikanorova O. V. (2020). *Osnovy prava Yevropeiskoho Soiuzu: navchalnyi posibnyk*. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 212.
3. Pelahesha N. (2008). *Ukraina u smyslovykh viinakh postmodernu: transformatsiia ukrainskoi natsionalnoi identychnosti v umovakh hlobalizatsii: monohrafiia*. Kyiv: NISD, 288.
4. Volynets K. V. (2019). *Lisabonskyi dohovir ta yoho osnovnyi zmist. Lisabonskyi dohovir – 10 rokiv pislia nabuttia chynnosti. Shcho zminylosia u funktsionuvanni YeS?: Naukovo-praktychna konferentsiia: tezy dop.* Mykolaiv, 02 hrudnia 2019 r. / ChNU im. Petra Mohyly. Mykolaiv: ChNU im. Petra Mohyly, 39–40.
5. Manifesto for re-building Europe / Daniel Cohn-Bendit, Ulrich Beck and others. Mode of access. URL: <http://habermas-rawls.blogspot.com/2012/05/manifesto-for-re-building-europe.html>.
6. Gottdiener M. (1995). *Postmodern Semiotics. Material Culture and the Forms of Postmodern Life*. Oxford, 272.
7. Lebid N. M. (2021). *Konstruiuvannia obrazu Yevropy z vykorystanniam semiotyzatsii mediamovy. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*, Tom 32 (71), 6. Ch. 3., 237–241.
8. Metaphor and metonymy at the crossroads: A cognitive perspective (2000). / Ed. by Antonio Barcelona. Berlin, New York, 356.
9. Tykhomyrova Ye. B. (2011). *Verbalne ta vizualne pozytsionuvannia zovnishnikh proektiv Yevropeiskoho Soiuzu. Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 21, 83–89.
10. Cultural identity and archaeology: The construction of European communities (1996). / Ed. by C.S. Gamble, P. Graves-Brown, Sian Jones. L.: Routledge, 304.
11. Horbatenko V. P. (2025) *Yevropeiskyi vybir Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny. Pravova derzhava: Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy*. Vypusk 36. Kyiv., 319–331.

Goldenshtein K. Symbolic support of Policy: systematization of the experience of the European Union

The proposed article systematizes the experience of the European Union related to strategic and

procedural symbolic support of political development. The official and unofficial, verbal and non-verbal symbols of the European Union are considered: Europe Day, the slogan of the European Union, the European flag, the European Anthem, the passport of an EU citizen, the euro, the myth of the abduction of Europe, the Lisbon Treaty, the Manifesto for the Restructuring of Europe. The influence of political symbols on changes in standardization and worldview of representatives of EU member states is analyzed. The protocol practice of using European symbols is highlighted. The role of the symbolic component in the process of forming a European identity is revealed. It is found that the symbols of the EU are implemented in practice in various contexts - political, social, cultural, sacred, image, procedural, lexical-semantic, etc. It is proven that symbolic reality is an important object of political science research, since it is able to figuratively and symbolically reflect the aspirations of the electorate, the political strategy of the state, universal human values, and form the moral and spiritual basis of a certain community. It is argued that for Ukraine, in the conditions of its dynamic movement towards the European Union, this experience becomes decisive, since the use of symbolic resources in domestic and foreign policy is currently considered an important sign of development, communicative capacity, openness and democratic direction of the state. An important direction for further research into symbolic reality is the systematization of European experience in ensuring symbolic policy. The use of European symbols is part of Europe's strategic progress, which means strengthening the idea and value of European unity in the minds of the peoples inhabiting the continent.

Keywords: *symbolic reality, political symbols, experience of the European Union, verbal and non-verbal symbols, Lisbon Treaty, European identity.*